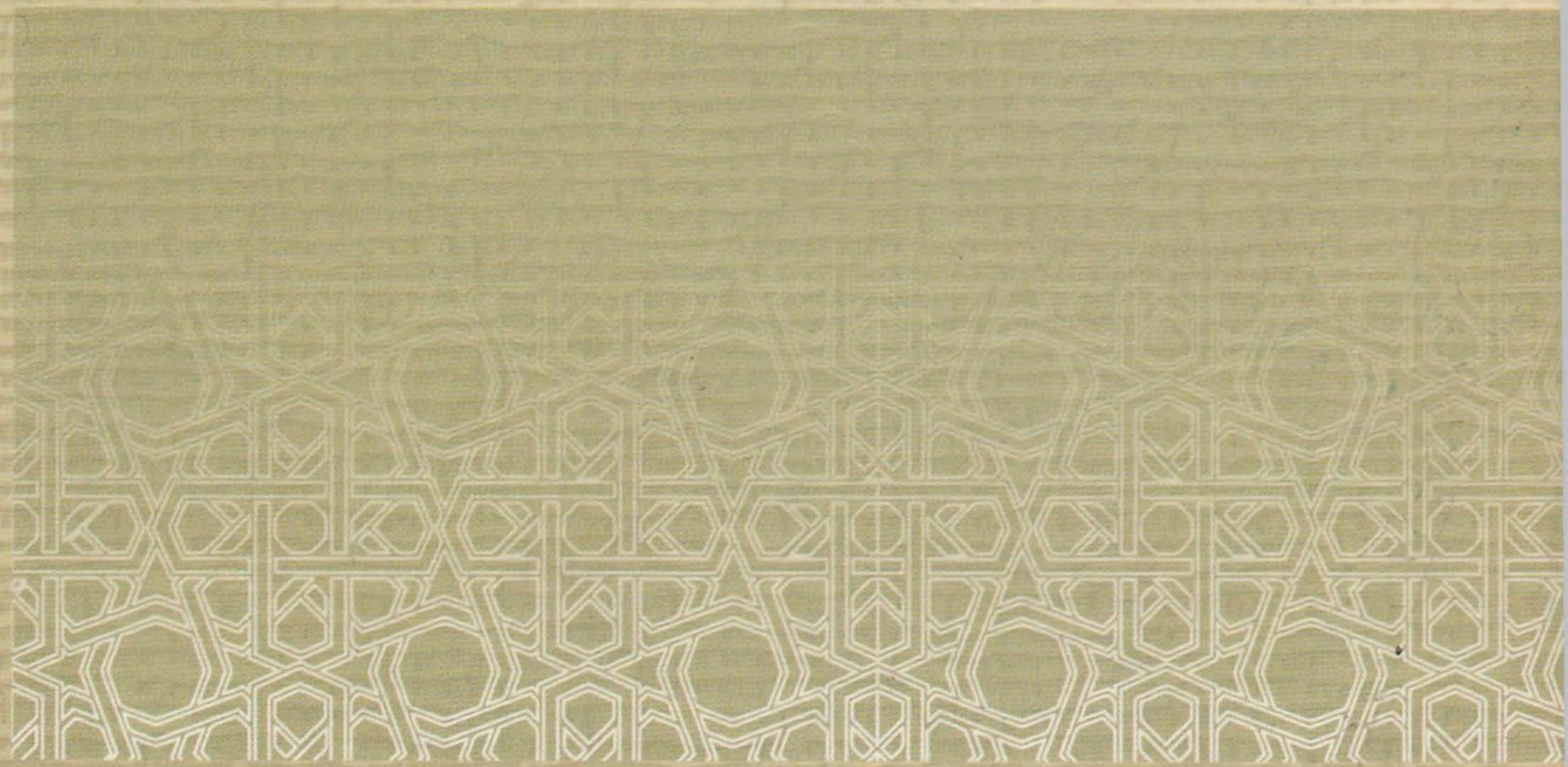

Нуриддинов Р.Ш.
Нуриддин П.Р.

НАЗАРИЯИ МУНОСИБАТҶОИ БАЙНАЛХАЛҚӢ

Вазорати маориф ва илми Ҷумҳурии Тоҷикистон

Донишгоҳи миллии Тоҷикистон

Бахшида ба 70–умин
солгарди таъсисёбии
Донишгоҳи миллии Тоҷикистон

Нуриддинов Р.Ш.

Нуриддин П.Р.

НАЗАРИЯИ МУНОСИБАТҲОИ БАЙНАЛҲАЛҚӢ

Китоби дарсӣ

Душанбе
«ЭР-граф»
2018

ББК 66.4 + 66.49 + 66.5(2Тоҷик) + 63.3(2Тоҷик) + 66.61(2)

Н-91

Бо қарори Шӯрои илмию методии Донишгоҳи миллии Тоҷикистон нашр мешавад.

Муқарризон

Муҳаммад А.Н., доктори илмҳои сиёсӣ, профессор, узви вобастаи Академияи илмҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон;

Сайидзода З.Ш., доктори илмҳои таърих, мушовири калони Дастгоҳи иҷроияи Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон оид ба масъалаҳои робитаҳои хориҷӣ;

Мирзоев Н.М., доктори илмҳои таърих, профессори кафедраи дипломатия ва сиёсати хориҷии Ҷумҳурии Тоҷикистони факултети муносибатҳои байналхалқии Донишгоҳи миллии Тоҷикистон.

Нуриддинов Р.Ш., Нуриддин П.Р. Назарияи муносибатҳои байналхалқӣ. Китоби дарсӣ / Р.Ш. Нуриддинов, П.Р. Нуриддин. — Душанбе: «ЭР-граф», 2018. — 340 с.

Дар китоби дарсӣ ҷанбаҳои назариявии муносибатҳои байналхалқӣ, сиёсати ҷаҳонӣ, алоқамандии сиёсати дохилӣ ва хориҷӣ, методҳо (усулҳо), қонунмандиро, анъанаҳо, парадигмаҳо ва мувоҳидаҳои намоёндагони мактабҳои илмӣ соҳаи мазкур баррасӣ гардидаанд.

Муаллифон бо истифода аз дастовардҳои илмӣ муосир масъалаҳои система, муҳит, ҳадафҳо ва стратегияи акторҳои (иштирокчиёни) муносибатҳои байналхалқӣ, назарияи манфиатҳои миллӣ ва масъалаҳои иқтисодӣ, сиёсату ҳарбӣ, иттилоотӣ, экологӣ, демографӣ, ҳуқуқӣ, тамаддунӣ ва ҷаҳони муосирро таҳлил намудаанд.

Китоби дарсӣ барои донишҷӯён, магистрон, унвонҷӯён, аспирантон, докторантон мактабҳои олӣ, ки дар самти ихтисосҳои «Муносибатҳои байналхалқӣ», «Дипломатия», «Фаъолияти иттилоотӣ-таҳлилий дар муносибатҳои байналхалқӣ», «Минтақашиносӣ» ва «Сиёсатшиносӣ» таҳсил мекунанд, тавсия дода мешавад. Ҳамзамон, китоби дарсии мазкур барои ҳамаи онҳое, ки муносибатҳои байналхалқӣ, сиёсати ҷаҳонӣ, сиёсати хориҷӣ, дипломатия ва сиёсатшиносӣ марок зоҳир мекунанд, муфид хоҳад буд.

ISBN 978-99975-69-51-6

© Нуриддинов Р.Ш., Нуриддин П.Р., 2018

МУНДАРИЧА

ДАРСИ 1. ОБЪЕКТ ВА МАВЗЌИ ИЛМИ НАЗАРИЯИ МУНОСИБАТҲОИ БАЙНАЛХАЛҚӢ

1. Мафҳум ва меъёрҳои муносибатҳои байналхалқӣ	7
2. Сиёсати ҷаҳонӣ.....	20
3. Алоқамандии сиёсати дохилӣ ва хориҷӣ.....	23
4. Мавзӯи илми назарияи муносибатҳои байналхалқӣ.....	29
<i>Саволу супоришҳо</i>	32
<i>Адабиёт</i>	33

ДАРСИ 2. МАСЪАЛАИ МЕТОД ДАР НАЗАРИЯИ МУНОСИБАТҲОИ БАЙНАЛХАЛҚӢ

1. Аҳамияти метод барои илм	35
2. Методҳои таҳлили вазъият	38
3. Методҳои шарҳдиҳӣ (экспликативӣ).....	42
4. Методҳои пешбиникунанда.....	46
5. Методи таҳлили раванди қабули қарор	52
<i>Саволу супоришҳо</i>	55
<i>Адабиёт</i>	56

ДАРСИ 3. ҚОНУНМАНДИҲОИ МУНОСИБАТҲОИ БАЙНАЛХАЛҚӢ

1. Қонунмандии илми муносибатҳои байналхалқӣ	58
2. Мазмуни қонунмандии муносибатҳои байналхалқӣ	62
3. Қонунмандии умумии муносибатҳои байналхалқӣ.....	70
<i>Саволу супоришҳо</i>	74
<i>Адабиёт</i>	74

ДАРСИ 4. АНЪАНАҲО, ПАРАДИГМАҲО ВА МУБОҲИСАҲО ДАР НАЗАРИЯИ МУНОСИБАТҲОИ БАЙНАЛҲАЛҚӢ

1. Анъанаҳо: муносибатҳои байналҳалқӣ дар таърихи афкори иҷтимоиву сиёсӣ..... 76
2. Парадигмаҳои «қонунӣ»—и назарияи муносибатҳои байналҳалқӣ: нуктаҳои умумӣ 87
3. «Баҳсҳои калон»: ҷойгоҳи реализми сиёсӣ 103
- Саволу супоришҳо* 108
- Адабиёт* 109

ДАРСИ 5. МАКТАБҲО ВА РАВИЯҲОИ МУОСИРИ НАЗАРИЯИ МУНОСИБАТҲОИ БАЙНАЛҲАЛҚӢ

1. Баҳси неореализм ва неолиберализм 110
2. Неомарксизм 121
3. Сотсиологияи муносибатҳои байналҳалқӣ..... 128
- Саволу супоришҳо* 133
- Адабиёт* 133

ДАРСИ 6. СИСТЕМАИ БАЙНАЛҲАЛҚӢ

1. Мафҳумҳои асосии назарияи системавӣ 135
2. Методи системавӣ дар таҳлили муносибатҳои байналҳалқӣ 139
3. Шаклҳо ва сохторҳои системаҳои байналҳалқӣ 142
- Саволу супоришҳо* 147
- Адабиёт* 147

ДАРСИ 7. МУҲИТИ МУНОСИБАТҲОИ БАЙНАЛҲАЛҚӢ

1. Хусусиятҳои муҳити муносибатҳои байналҳалқӣ 149
2. Тамаддуни ҷаҳонӣ 151
3. Нақши геополитика дар муносибатҳои байналҳалқӣ 160

4. Чаҳонишавӣ ва муносибатҳои байналхалқӣ	170
<i>Саволу супоришҳо</i>	182
<i>Адабиёт</i>	183

ДАРСИ 8. ИШТИРОКЧИЁНИ МУНОСИБАТҲОИ БАЙНАЛХАЛҚӢ

1. Давлат ҳамчун иштирокчии муносибатҳои байналхалқӣ	185
2. Иштирокчиёни ғайридавлатии муносибатҳои байналхалқӣ	195
<i>Саволу супоришҳо</i>	206
<i>Адабиёт</i>	206

ДАРСИ 9. ҲАДАФҲО, ВОСИТАҲО ВА СТРАТЕГИЯИ ИШТИРОКЧИЁНИ МУНОСИБАТҲОИ БАЙНАЛХАЛҚӢ

1. «Ҳадаф» ва «восита» дар муносибатҳои байналхалқӣ	208
2. Стратегия чун ягонагии ҳадафҳо ва воситаҳо	219
3. Қувва ва зӯрӣ дар муносибатҳои байналхалқӣ	229
<i>Саволу супоришҳо</i>	236
<i>Адабиёт</i>	237

ДАРСИ 10. МАНФИАТҲОИ МИЛЛӢ: МАФҲУМ, СОҲТОР, НАҚШИ МЕТОДОЛОГӢ ВА СИЁСӢ

1. Моҳияти мафҳуми «манфиатҳои миллӣ»	238
2. Унсурҳои асосии манфиатҳои миллӣ	245
3. Таъсири чаҳонишавӣ ба тағйири манфиатҳои миллӣ.....	250
<i>Саволу супоришҳо</i>	256
<i>Адабиёт</i>	257

АДАБИЁТ	259
----------------------	-----

ЗАМИМА	271
---------------------	-----